

Scott Hahn

Vreugde alom!

*Christus kwam ter wereld
en alles werd anders
(tot op de dag van vandaag)*

Jade 23

INHOUD

HOOFDSTUK 1: Een licht gaat op in Betlehem	13
HOOFDSTUK 2: Wat gebeurt daar toch in Betlehem?	23
HOOFDSTUK 3: Een nieuwe Genesis.....	33
HOOFDSTUK 4: Het valse koninkrijk.....	49
HOOFDSTUK 5: Maria, bron van onze vreugde.....	57
HOOFDSTUK 6: Stille ridder, heilige ridder.....	73
HOOFDSTUK 7: De engelen zingen vol vreugde	87
HOOFDSTUK 8: Dat kleine stadje Betlehem.....	101
HOOFDSTUK 9: Geloof je in <i>magoi</i> ?.....	111
HOOFDSTUK 10: Herders, vanwaar deze jubelkreten? ...	123
HOOFDSTUK 11: Een glorie voor uw volk: de Opdracht van de Heer.....	131
HOOFDSTUK 12: Op de vlucht – de vreugde in.....	139
HOOFDSTUK 13: Heilige Drie-eenheden: de hemel en de Heilige Familie.....	149
HOOFDSTUK 14: Vreugde alom!	159

Hoofdstuk 1

Een licht gaat op in Betlehem

Het was vroeg in de lente. Er was nog meer dan een half jaar te gaan tot Kerstmis, maar de menigte pelgrims om ons heen zong “Komt allen tezamen” en “Stille nacht” want zo gaat dat in de Geboortekerk in het Heilige Land, het hele jaar door.

Komt nu, o komt nu naar Betlehem!

Niet minder dan twee miljoen bezoekers lopen er elk jaar door dit stadje. Ze komen bijna allemaal als pelgrims om eer te betuigen – of zich als toerist te vergapen – aan de plaats waar Jezus is geboren. Ze staan in lange rijen te wachten om een kort ogenblik stil te mogen staan voor de plek waar Maria en Jozef een onderkomen vonden en waar de engelen de geboorte aankondigden aan de herders op het veld. Er is tijd voor een kort gebed, misschien, voordat de monnik die als bewaker optreedt, je aanspoort om plaats te maken voor de volgende in de rij.

Voor wie heel vroom of heel nieuwsgierig is, volstaat dat éne moment. Je neemt het enkele antichristelijke scheldwoord voor lief dat je naar je hoofd krijgt geslingerd in een stad die tegenwoordig in meerderheid uit moslims bestaat. Je hebt er de vijandelijkheden voor over waarvan je wellicht getuige bent in deze stad, die in de meest recente geschiedenis een strijdtoneel is geweest. (De Geboortekerk werd bezet en belegerd in 2002.) En je hebt het er zeker voor over dat je al die tijd in de rij moet staan.

Je hebt dus het gevoel dat je je moet inspannen en dat er gevaar dreigt, en juist dát maakt deel uit van de aantrekkingskracht die Betlehem heeft op pelgrims zoals ik. Daarom was ik in een opgetogen stemming terwijl ik met mijn gezin van bezienswaardigheid naar bezienswaardigheid trok. Ik spitste mijn oren om toch vooral elk gefluisterd woord van de gidsen op te vangen, die van de monniken te horen kregen dat ze stil moesten zijn, zodra ze het waagden hun stem te verheffen. Terwijl ik in de rij stond, tuurde ik naar de muren en de horizon om te kijken of ik kleine details kon ontwaren die me bekend voorkwamen vanuit de Bijbel of de geschiedenis. Maar al dromend en rondkijkend zag ik steeds weer iets dat mij vertrouwder voorkwam dan mijn omgeving: mijn geliefde enige dochter van twaalf, Hannah. Ik zag hoe verveeld en rusteloos ze was.

De devote aandacht van ouderen kan voor een teenager soms echt iets zijn van een andere wereld. Hannah kende uiteraard de verhalen uit de Bijbel, maar niet op de manier waarop ik ze kende – door de jaren die ik had doorgebracht op het seminarie en daarna op de universiteit voor een doctoraalstudie in de theologie. Ik kon zien dat de gidsen mij dan wel betoverden maar háár alleen maar verveelden, omdat ze bleven bazelen over een ver verleden. En de beloning die ze aan het eind van de lange wachttijd kreeg, leek haar helemaal niet aan te spreken: ze had een paar seconden voor het doen van een stretchoefening, die eruit bestond dat ze een oud en heilig stuk steen mocht kussen.

Tegen de tijd dat we in Betlehem aankwamen, hadden we al diverse andere bijbelse plaatsen bezocht, en op Hannahs gezicht was een nerveuze spanning te lezen. Ik probeerde haar extra aandacht te geven toen we in de Geboortekerk waren om de tijd beter door te komen terwijl we in de rij moesten staan voor de crypte.

De groep waar wij deel van uitmaakten, was heel groot, honderden mensen uit verschillende bussen, maar Hannah en ik behoorden tot de eersten die in de rij gingen staan, dus al gauw daalden we de korte trap af die leidde naar de crypte onder het hoofdaltaar van de kerk – de grot waar de Heilige Maagd volgens een oude traditie Jezus ter wereld heeft gebracht.

We bleven stilstaan in gebed en bogen ons ver voorover om de zilveren ster met veertien punten te kussen die de plaats aangeeft waar Jezus is geboren.

Toen we de trap hadden beklommen die diende als uitgang uit de crypte, zagen we de rij van onze groep, die liep tot aan de deuren achterin de kerk en daar nog voorbij. Ik zei tegen Hannah dat het nog wel een uur kon duren voordat iedereen van onze groep er doorheen was. Dat had ik waarschijnlijk beter niet kunnen zeggen. Ze slaakte een diepe tienerzucht waarmee ze te kennen gaf dat ze zich dood verveelde en niet meer wist waar ze het zoeken moest. Ik bad intussen het gebruikelijke gebed van ouders om meer wijsheid.

Toen kwam de reddende engel.

Een van de mensen ter plaatse die meehielpen met het begeleiden van onze groep, kwam naar ons toe om de volgende stopplaats aan te kondigen: onze groep zou een nabij gelegen weeshuis gaan bezoeken. We konden er alvast naar toegaan.

Ik keek naar Hannah en zag hoe haar gezicht opklaarde. Dit uitstapje naar het weeshuis betekende dat ze onmiddellijk was verlost van de half verlichte kerk waar ze ertoe was veroordeeld om de toeristen te tellen die haar voorbijliepen.

Onze gids loodste ons de kerk uit naar het plein dat baadde in het zonlicht. Hij liep snel naar het weeshuis maar we konden zijn tempo goed bijhouden. Zelfs ik voelde me opgelucht nu ik het trage geschuifel van de

rijen achter me had gelaten. En Hannah leek meer bij alles betrokken dan ze ooit was geweest sinds we in het Heilige Land waren aangekomen.

Het weeshuis zat tjokvol kinderen, maar die zagen er wél netjes en schoon uit. Hannah was opgewonden en welhaast buiten zichzelf dat ze nu kinderen om zich heen had in plaats van monumenten. Ze zag niet in, en kon misschien ook niet begrijpen, waarvoor een plek als deze eigenlijk nodig was. Ze wist weinig af van het conflict tussen de Israëli's en de Palestijnen – de bommen, de gevechten, de ineenstorting van de economie en de primitieve medische zorg, waardoor zoveel kinderen het moesten stellen zonder de zorg van een moeder en een vader.

De kleine jongetjes en meisjes straalden toen ze Hannah zagen en ze omstuwden haar om bij haar te kunnen zijn. Als pubermeisje was ze een reus tussen de kleuters, maar toch was het duidelijk dat ze geen volwassene was. Ze had juist de goede leeftijd om voor die kinderen te zorgen. Het personeel van het weeshuis bracht haar naar een stoel en men vroeg haar of ze baby's wilde vasthouden. Hannah glimlachte en zei enthousiast: "Ja". Het was van belang, zo legden zij uit, dat elk klein kind iedere dag een gezonde hoeveelheid intiem menselijk contact ervaarde – die intimiteit die ze zouden hebben gekregen als ze een thuis hadden gehad met ouders, broertjes en zusjes.

Hannah was de derde van zes kinderen en had daardoor ruimschoots ervaring met baby's. Dus toen een van de zusters haar het eerste 'pakketje' overhandigde, wist ze wat ze moest doen. Ze wiegde het piepkleine jongetje in haar armen en boog zich voorover om haar gezicht dichtbij het zijne te brengen. Haar stem ging een octaaf omhoog toen ze allerlei lieve woordjes tegen hem begon te zeggen.

Blijkbaar had ze alles precies gedaan zoals het moest, want er kwam een verzorger aan om deze baby weg te pakken zodat de volgende een beurt kon krijgen. En daarna nog een.

Hannah straalde. Ze was vol leven, op een manier die we nog niet hadden gezien sinds we van huis waren vertrokken. Ze kletste vrolijk met ons tussen de lieve woordjes door die ze tegen de baby zei.

Ik was blij omdat zij blij was – en toen kwam er ineens een ander soort geluk over me.

Terwijl ik naar Hannah keek, zoals ze zat te stralen in die stoel in Betlehem, dacht ik aan een ander meisje, dat ook een tiener was geweest. Ook zij was van ver naar deze stad toegekomen. Haar reis van dik honderd kilometer, op de rug van een ezel, duurde beslist langer dan onze non-stop vlucht uit New York. Ze kwam aan op een moment dat de omstandigheden verre van gunstig waren. Ze heeft vast moeten wachten in een rij en zich in grote mensenmassa's moeten begeven. Het slaperige Betlehem van de eerste eeuw was niet berekend op een volkstelling.

Toch had die jonge vrouw, vele eeuwen geleden, haar bestemming gevonden in Betlehem – in een baby die in haar armen werd gelegd. Iedereen herinnerde zich haar uitstraling, en na tweeduizend jaar herinneren wij het ons nog steeds. Toen ik naar Hannah keek terwijl zij naar die baby's keek, begreep ik waarom.

Deze gebeurtenis had een blijvende uitwerking op Hannah. Zij was veranderd – zichtbaar veranderd en ook innerlijk getransformeerd. Je kon het zien in haar gezicht en in wat ze deed. Enkele maanden later zamelde ze geld in om kleren te sturen naar “haar weeskinderen” in Betlehem. Ze had een ervaring van spiritueel ontwaken doorgemaakt, maar meer nog: het was een soort *moederlijk* ontwaken – ze was volwassen ge-

worden en in plaats van zelf een klein kind te *zijn* ging ze voor kleine kinderen *zorgen*.

Ik heb vele prachtige herinneringen aan deze reis, maar ons verblijf in het weeshuis spande de kroon. Ik weet dat ik in Betlehem de vreugde van Kerstmis zag – niet precies op de plek waar Jezus was geboren, maar toch ook niet ver daarvandaan.

Wat eerst alleen maar een woord voor mij was – Kerstmis – was nu een woord dat “vlees geworden” was. En ik kan me dat moment nog steeds levendig voor de geest halen. De werkelijke inhoud van Kerstmis is voor mij niet hoofdzakelijk iets wat ik heb geleerd op het seminarie of tijdens al dat onderzoek dat ik moest doen om mijn doctoraal te behalen. Kerstmis is voor mij de vreugde, de liefde tussen een jonge vrouw en het kind dat in haar armen werd geplaatst.

Dat kind was Jezus, en na verloop van tijd maakte Hij plaats voor een ander kind dat liefde nodig had. Zo’n kind ben jij, en zo’n kind ben ik. Jezus groeide op en verlostte ons, zodat Hij ons welkom kon heten in het leven dat Hij hier op aarde heeft geleefd. En hoe deed Hij dat? Door ons te ontvangen in het gezin dat Hij voor zichzelf heeft gesticht.

Jezus kwam als een eenling in deze wereld. Hij kwam in de wereld via een gezin, en Hij bracht ons het heil opdat ook wij leden van Gods gezin konden worden. Dat is het waar het bij de heilsgeschiedenis en bij Kerstmis om gaat: “Aan allen echter die Hem wél aanvaardden, aan hen die in zijn Naam geloven, gaf Hij het vermogen om *kinderen van God* te worden” (Joh 1,12) – Gods zonen en dochters dus, leden van zijn gezin. Als we Kerstmis niet begrijpen, begrijpen we niet echt wat Jezus deed toen Hij ons redde. Er is een gezinsdimensie aanwezig in alle heilsmysterieën – van het lijden en sterven van de Heer tot aan de instelling van de sacramen-

ten en de Kerk – maar nergens treedt dit zó duidelijk aan het licht als in de geschiedenis van de geboorte van Jezus. Dat is het wat mijn dochter Hannah me vele jaren geleden in Betlehem heeft laten zien.

∞ ∞ ∞

Het kerstverhaal is een van de populairste verhalen in de geschiedenis, en toch wil ik staande houden dat dit verhaal niet strookt met de conventies die horen bij de kunst van het verhalen vertellen. Immers, de verhalen die lang beklijven, gaan meestal over geweldige helden en ontzagwekkende slechteriken.

Zeker, in het kerstverhaal zijn er slechteriken die je gemakkelijk genoeg kunt herkennen. De bloeddorstige koning Herodes werpt zijn schaduw over het openingshoofdstuk van het Evangelie volgens Matteüs. Als de apostel Johannes symbolisch spreekt over de geboorte van de Messias, in hoofdstuk 12 van het boek Openbaringen, vertelt hij ons dat de echte aarts-slechterik Satan zelf is, die hij afschildert als een moordlustige draak.

Maar wie is dan de held van het kerstverhaal? We hebben de neiging om het Evangelie te lezen door de bril van tweeduizend jaar traditie, en dus lijkt het antwoord voor de hand te liggen: Jezus is de held! Hij is de man waarom het allemaal draait. Hij is de Christus die we in ere willen houden met *Christ*-mas (Engels voor Kerstmis). Het verhaal dat we horen en vervolgens ‘van de daken verkondigen’, gaat over Hém.

Zeker, Jezus is degene om wie het draait, maar Hij gedraagt zich toch niet als een conventionele held. Hij past niet in het klassieke beeld van zo iemand. Hij handelt niet op eigen houtje. Hij dringt zichzelf niet op om de loop van de gebeurtenissen te veranderen. Hij is eigenlijk nauwelijks *actief*. Hij is juist *passief*. Hij wordt

verzorgd en in een voederbak te slapen gelegd. De Wijzen uit het Oosten treffen Hem aan op de schoot van zijn moeder en Hij wordt meegenomen door zijn ouders bij de vlucht naar Egypte. Zoals elke baby oefent Hij een sterke aantrekkingskracht uit – Hij roept liefde op bij degenen die bij Hem in de buurt komen. Maar toch is Hij alleen zichtbaar dankzij het feit dat Hij in de armen van anderen wordt vastgehouden.

Het kerstverhaal heeft een onconventionele held – geen krijger, geen wereldse veroveraar ... Hij is niet eens een individu maar eerder een *gezin*. De details van het verhaal leiden ons steeds weer terug naar dit punt. We zien de doeken en weten dat het de windselen zijn van een baby, maar *iemand* moest Hem in die doeken wikkelen. We hebben dus een moeder en een kind. En er is een vader. Er is een huisgezin. We horen over de voederbak of kribbe waar Hij in lag, maar *iemand* moest Hem daarin leggen. We horen over de ballingschap van het kind in Egypte, maar *iemand* moest Hem daarheen brengen; er moest *iemand* zijn die Hem beschermde tegen rovers die de woestijnwegen belaagden – en er moest *iemand* zijn die hard zou werken om de moeder en de baby te beschermen in een vreemd land.

De scènes van de vroegste jaren van Jezus – de crisis van Maria's zwangerschap, Jozefs verstandige beslissingen, de vervolging door Herodes – zijn dramatisch juist, omdat daarin de levens van vele individuele personen bij elkaar komen. Alle andere details van het verhaal ontlenen hun betekenis dan ook aan de nadruk die het Evangelie legt op het gezin, de Heilige Familie. De slechte koning Herodes is duidelijk *tegen* het gezin, *tegen* het kind – want hij slacht alle nakomelingen van de inwoners van Betlehem gewoonweg af. De geschiedenis leert ons dat koning Herodes *zijn eigen zonen* afslachtte, en in het Evangelie wordt verteld hoe hij zijn

soldaten opdracht geeft om het zwaard te op te heffen tegen de kinderen van Betlehem.

Het gezin is de sleutel tot Kerstmis. Het gezin is de sleutel tot het christendom. De heilige paus Johannes Paulus II heeft opgemerkt dat alles wat goed is – de geschiedenis, de mensheid, de heilsgeschiedenis – “via het gezin loopt”.¹ Toen God ons kwam redden, schiep Hij een onlosmakelijke band tussen de verlossing en het gezinsleven. Daarin toont zich de verlossing. Aan gezien het gezin de normale omgeving is waarin het leven van de mens plaatsvindt, kwam Hij dat gezinsleven delen, en Hij kwam het verlossen en vervolmaken. Hij maakte het tot een beeld en een sacrament van een goddelijk mysterie. Het zielenheil als zodanig heeft alleen betekenis binnen *gezinsrelaties*.

De waarheid omtrent Kerstmis begint bij een gezin. De gebeurtenissen werden historisch gezien bepaald door de beslissingen van een echtgenoot-vader en een echtgenote-moeder. Wij hebben alleen weet van deze gebeurtenissen omdat deze moeder ze overwoog in haar hart en ervoor koos om ze te delen met de leerlingen van haar zoon (Lc 2,19.51).

De waarheid omtrent Kerstmis werd doorgegeven via gezinnen. In de Oudheid vonden pelgrims de weg terug naar de geboortegrot, niet omdat er historische aanwijzingen en wegwijzers aanwezig waren langs de smerige wegen van Betlehem, maar omdat de vroegste christenen – enkelen van hen misschien zelfs ooggetuigen of kinderen van ooggetuigen – de gebeurtenissen ter plaatse hebben overwogen en hun verhalen hebben doorverteld aan de volgende generaties.

Eeuwenlang was hun geloof illegaal. In Betlehem ontmoetten de christenen elkaar, net als elders, om de eredienst te verrichten, echter niet in fraaie kerken maar in woningen van gezinnen. En zij beschouwden

alle mensen die bij elkaar kwamen als één groot gezin. Dat is dan ook een van de meest diepzinnige lessen uit het kerstverhaal: dat God zijn verblijf had gezocht te midden van mannen, vrouwen en kinderen, en dat Hij hen – net als ons – opriep om zijn gezin te worden: zijn heilige huisgezin.

Dat is dan ook het thema waar de hierna volgende hoofdstukken over zullen gaan. Het zijn meditatie over de komst van Christus in de wereld – het kerstverhaal – in het licht van een historische setting die heel intiem is en volkomen onmisbaar. We ontmoeten de leden van de Heilige Familie en we zullen hen vergezellen op hun reizen: naar Betlehem, naar Jeruzalem en naar Egypte. We zullen de meest diepliggende betekenis overwegen van kleine details in het verhaal: de engelen, de voederbak, de doeken waarin Jezus werd gewikkeld en ook de Wijzen uit het Oosten, de ster en de herders. De details lijken af en toe vreemd en onbegrijpelijk, tenzij we ze beschouwen in hun relatie tot een thuis, een moeder, een vader, een verbintenis, een huisgezin, een afstamming, een erfenis.

En die erfenis is nu van ons! Wij zijn het gezin van Christus, en daarom behoort de vreugde van het Kerstfeest ons toe. En die kan worden ervaren – niet alleen in het Heilige Land maar overal, in elk jaargetijde, iedere dag. Zonder Christus was de wereld een plaats zonder vreugde, en elke plaats waar Christus niet wordt gekend en aanvaard, is een plaats zonder vreugde. Alles is al veranderd met de geboorte van Jezus, en toch kan alles nog veranderen, naarmate mensen ertoe komen om in geloof het kind te ontvangen.